

HUSZONÖT ÉV

1992–2017

*A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia
története*

HUSZONÖT ÉV

1992–2017

*A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia
története*

Összeállította és szerkesztette
FERCH MAGDA

SZÉCHENYI IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI AKADÉMIA

2017

Előszó

MAKK KÁROLY – FERENCZ GYŐZŐ

Bevezetés

MAROSI ERNŐ

A Széchenyi Akadémia történetéről szóló tanulmányt írta:

FERCH MAGDA

© Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia 2017

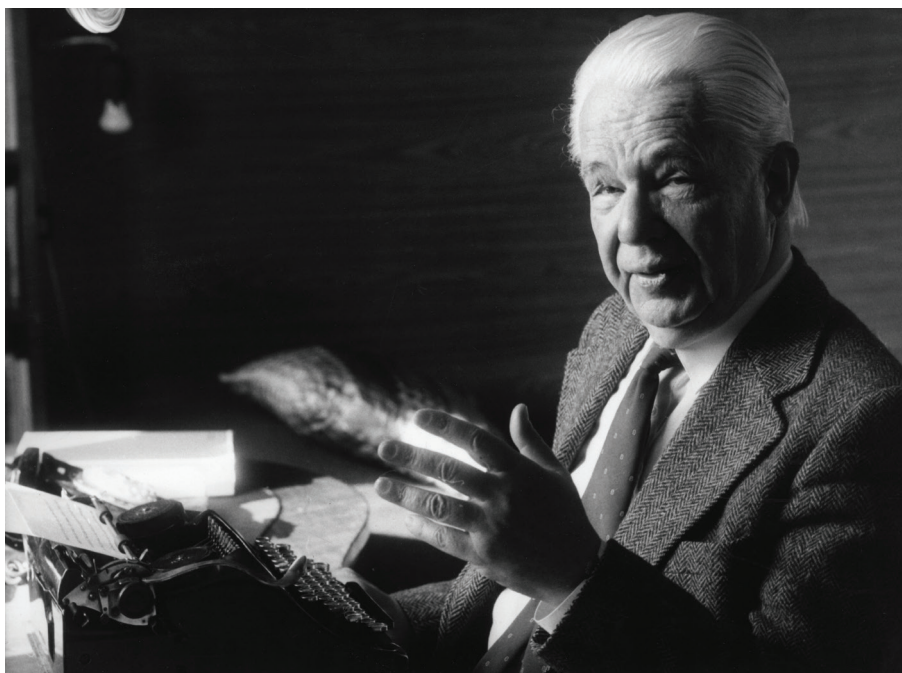
© Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Archívuma
(fotók)

© A fotók készítői

„Nemcsak a tudomány különféle ágai tartoznak össze, és mindegyik megcsínyli, ha túlságosan bezárkózik szakmája szűk körébe, hanem a tudomány és művészet sem lehet el egymás nélkül. A tudós annál különb, minél több van benne a művészből és viszont. Intuíció, fantázia nélkül a tudós legfeljebb téglahordója lehet tudományának. Művész pedig, szoros belső rend, szerkesztő logika nélkül, megreked a művészet peremén.”

Kodály Zoltán, 1948

In memoriam Kosáry Domokos

(1913–2007)

Tartalom

15	MAKK KÁROLY-FERENCZ GYÖZŐ: <i>Elöljáróban</i>
17	MAROSI ERNŐ: <i>Bevezető emlékeztetés</i> <i>a művészeti akadémiák történeti helyére</i>
29	FERCH MAGDA: „ <i>Tisztelet, hála és szégyenkező</i> <i>önvád</i> ”
119	ÉLETRAJZOK
121	Tisztségviselők
127	Irodalmi Osztály
179	Képző- és Iparművészeti Osztály
251	Zenei Alkotóművészeti Osztály
273	Mozgóképf- és Színházművészeti Osztály
309	Építőművészeti Osztály
351	Tiszteleti tagok
387	Elhunyt rendes tagok
503	Elhunyt tiszteleti tagok
523	SZÉKFOGLALÓK
563	PROGRAMOK
637	SZÉCHENYI ISTVÁN EMLÉKESTEK
657	ÜNNEPI EST KERTÉSZ IMRE TISZTELETÉRE
671	KÖNYVBEMUTATÓK ÉS KIADVÁNYOK

SZÉCHENYI IRODALMI ÉS

Tisztségviselők

KOSÁRY Domokos (1913–2007) • *az*

MTA rendes tagja, örökös védnök

MAKK Károly • *elnök*

FERENCZ Győző • *ügyvezető elnök*

KLIMÓ Károly • *elnökségi tag*

MENGYÁN Csaba • *ügyvezető titkár*

GOTTSTEIN Adrienn • *művészeti*

ügyintéző

Alapító tagok

BARTHA László • *festőművész*

(1908–1998)

CSERES Tibor • *író* (1915–1993)

DOMOKOS Mátyás • *író* (1928–2006)

FODOR András • *író* (1929–1997)

GÖRGEY Gábor • *író*

HAIMAN György • *tipográfus*

(1914–1996)

HUBAY Miklós • *író* (1918–2011)

JOVÁNOVICS György • *szobrászművész*

JÓKAI Anna • *író* (1932–2017)

JUHÁSZ Ferenc • *költő* (1928–2015)

KONRÁD György • *író*

LAKATOS István • *író* (1927–2002)

LATOR László • *író*

LENGYEL Balázs • *író* (1918–2007)

LOSSONCZY Tamás • *festőművész*

(1904–2009)

MÁNDY Iván • *író* (1918–1995)

MÉSZÖLY Miklós • *író* (1921–2001)

NEMES NAGY Ágnes • *költő, író*

(1922–1991)

POLGÁR Rózsa • *textilművész*

(1936–2014)

SOMLYÓ György • *költő* (1920–2006)

SOPRONI József • *zeneszerző*

SZABÓ István • *filmrendező*

SZABÓ Magda • *író* (1917–2007)

TAKÁTS Gyula • *író* (1911–2008)

VAS István • *író* (1910–1991)

Tiszteleti tagok

BATÁR Attila • *építész*, [Franciaország]

EÖTVÖS Péter • *zeneszerző*

[Németország–Magyarország]

GILEVSZKI, Paszkal • *költő*

[Macedónia]

GRENDÉL Lajos • *író* [Szlovákia]

HALDIMANN Éva dr. • *kritikus* [Svájc]

HUBBARD, Tom • *költő* [Skócia]

KOVÁCS András Ferenc • *költő*

[Románia]

MŰVÉSZETI AKADEÉMIA

LAKNER László • *festőművész*

[Németország]

MAGYAR Péter • *építész* [Amerikai

Egyesült Államok]

MARKÓ Béla • *költő, író* [Románia]

MAXTON, Hugh

ld. MC CORMACK, William J.

MC CORMACK, William J. (alias Hugh

Maxton) • *költő* [Írország]

MENZEL, Jiří • *filmrendező* [Csehország]

MOLNÁR Vera • *festőművész*

[Franciaország]

MORAVÁNSZKY Ákos • *építész*

[Svájc]

SZATHMÁRY Zsigmond • *zeneszerző,*

orgonaművész [Németország]

SZILÁGYI Júlia • *esszéíró* [Románia]

SZIRTES George • *költő* [Anglia]

TOLNAI Ottó • *író* [Szerbia]

UECKER, Günther • *képzőművész*

[Németország]

WOLFF, Christian • *zeneszerző*

[Amerikai Egyesült Államok]

Irodalmi Osztály

BALLA Zsófia • *költő*

BERTÓK László • *író*

BODOR Ádám • *író*

CSUKÁS ISTVÁN • *író*

FERENCZ Győző • *író*

GERGELY Ágnes • *költő, író*

GÖRGEY Gábor • *író*

IMRE Flóra • *költő*

KÁNTOR PÉTER • *költő*

KONRÁD György • *író*

KORNIS Mihály • *író*

KRASZNAHORKAI László • *író*

LATOR László • *író*

LENGYEL Péter • *író*

MÁRTON László • *író*

MESTERHÁZI Mónika • *költő*

NÁDAS Péter • *író*

NÁDASDY Ádám • *költő*

PARTI NAGY Lajos • *író*

PÉTERFY Gergely • *író*

RAKOVSZKY Zsuzsa • *író*

SÁNDOR Iván • *író*

SPIRÓ György • *író*

SZABÓ T. Anna • *költő*

TAKÁCS Zsuzsa • *költő*

TANDORI Dezső • *író*

TÓTH Krisztina • *költő*

VÁRADY Szabolcs • *író*

VILLÁNYI László • *költő*

ZÁVADA Pál • *író*

Képző- és Iparművészeti Osztály

ASSZONYI Tamás • *szobrászművész*
BAK Imre • *festőművész*
BIKÁCSI Daniela • *festőművész*
BIRKÁS Ákos • *festőművész*
BUJDOSÓ Alpár • *interdiszciplináris
művész, író, szerkesztő, képzőművész*
DROZDIK Orsolya • *képzőművész*
FAJÓ János • *festőművész*
FORGÁCS Péter • *grafikus-,
videóművész*
GÁYOR Tibor • *festőművész*
GELLÉR B. István • *képzőművész*
HAÁSZ István • *grafikus-, festőművész*
HAGER Ritta • *textilművész*
HAJNAL Gabriella • *képzőművész*
HARASZTY István • *szobrászművész*
HENCZE Tamás • *festőművész*
JOVÁNOVICS György • *szobrászművész*
KECSKÉS Ágnes • *textilművész*
KEMÉNY György • *grafikusművész*
KESERÜ Ilona (Ilona Keserü Ilona) •
festőművész
KLIMÓ Károly • *festőművész*
KONOK Tamás • *festőművész*
LOVAS Ilona • *képzőművész*
MAURER Dóra • *képzőművész*
MEGYIK János • *szobrászművész*
MENGYÁN András • *képzőművész,
designer*
MOLNÁR Sándor • *festőművész*
NÁDLER István • *festőművész*
OROSZ István • *grafikusművész*
PÉRELI Zsuzsa • *képzőművész*
PÉTER Vladimir • *ötösművész*
PINCZEHELYI Sándor • *festőművész*
SAXON SZÁSZ János • *képzőművész*

SZELÉNYI Károly • *fotóművész*
SZEMETHY Imre • *grafikusművész*
VOJNICH Erzsébet • *festőművész*
ZÁBORSZKY Gábor • *képzőművész*

Zenei Alkotóművészeti Osztály

Csapó Gyula • *zeneszerző*
DUKAY Barnabás • *zeneszerző*
ERŐD Iván • *zeneszerző*
JENEY Zoltán • *zeneszerző*
KURTÁG György • *zeneszerző*
MATUZ István • *fuvalaművész*
PESKÓ Zoltán • *zeneszerző, karmester*
SÁRI József • *zeneszerző*
SÁROSI Bálint • *népzenekutató*
SÁRY László • *zeneszerző*
SEREI Zsolt • *zeneszerző, karmester*
SOPRONI József • *zeneszerző*
TIHANYI László • *zeneszerző*
VIDOVSZKY László • *zeneszerző*

Mozgóképf- és Színházművészeti Osztály

ASCHER Tamás • *rendező*
BÁLINT András • *rendező*
ENYEDI Ildikó • *filmrendező,
forgatókönyvíró*
GOTHÁR Péter • *rendező*
GRUNWALSKY Ferenc • *filmrendező,
operatőr, forgatókönyvíró*
HEGEDŰS D. Géza • *színművész, rendező*
HUSZTI Péter • *színművész, rendező*
JANISCH Attila • *filmrendező,
forgatókönyvíró*
LENGYEL György • *rendező*
MAKK Károly • *filmrendező*

MÁCSAI Pál • *rendező*
MÁTÉ Gábor • *rendező*
MÉSZÁROS Márta • *filmrendező*
RADNÓTI Zsuzsa • *dramaturg*
SZABÓ István • *filmrendező*
SZÉKELY Gábor • *rendező*
TARR Béla • *filmrendező, forgatókönyvíró*
VISKY András • *drámaíró, dramaturg,*
színházi teoretikus
ZSÁMBÉKI Gábor • *rendező*

Építőművészeti Osztály

CSOMAY Zsófia • *építész, belsőépítész*
DÉVÉNYI Tamás • *építész*
GETTO Tamás • *építész*
JANESCH Péter • *építész*
KARÁCSONY Tamás • *építész*
MAGYARI Éva • *építész*
MEGGYESI Tamás • *építész*
NAGY BÁLINT • *építész*
PAZÁR BÉLA • *építész*
PERÉNYI Tamás • *építész*
PUHL Antal • *építész*
RAJK László • *építész, filmépítész*
ROTH János • *építész*
SKARDELLI György • *építész*
SUGÁR Péter • *építész*
TOMAY Tamás • *építész*
TURÁNYI Gábor • *építész*
U. NAGY Gábor • *építész*
WINKLER Barnabás • *építész*
ZSIGMOND László • *építész*

Elhunyt rendes tagok

BALOGH István • *grafikusművész*
(1924–2016)

BARANYAY András • *grafikusművész*
(1938–2016)
BARTHA László • *festőművész*
(1908–1998)
BÁTHORY Júlia • *üvegművész*
(1901–2000)
BÓDY Irén • *textilművész* (1929–2011)
CSERES Tibor • *író* (1915–1993)
CSORBA Győző • *író* (1916–1995)
DOBSZAY László • *zenetörténész*
(1935–2011)
DOMOKOS Mátyás • *író* (1928–2006)
DURKÓ Zsolt • *zeneszerző* (1934–1997)
FARKAS Ferenc • *zeneszerző*
(1905–2000)
FÁBRI Zoltán • *filmrendező* (1926–2000)
FODOR András • *író* (1929–1997)
GÁBOR Miklós • *színművész, rendező*
(1919–1998)
GROSS Arnold • *grafikusművész*
(1929–2015)
GYARMATHY Tihamér • *festőművész*
(1915–2005)
HAIMAN György • *tipográfus*
(1914–1996)
HOPP-HALÁSZ Károly • *festőművész*
(1946–2016)
HORVÁTH Márton • *üvegművész*
(1941–2013)
HUBAY Miklós • *író* (1918–2011)
JAKOVITS József • *szobrászművész*
(1909–1994)
JANCÓ Miklós • *filmrendező*
(1921–2014)
JÓKAI Anna • *író* (1932–2017)
JUHÁSZ Ferenc • *költő* (1928–2015)
KASS János • *grafikusművész*
(1927–2010)

KERTÉSZ Imre • *író* (1929–2016)
KOC SIS Zoltán • *zeneszerző,*
zongoraművész (1952–2016)
KOLTAI Tamás • *színikritikus, dramaturg*
(1942–2015)
KONTRASZTY László • *festőművész*
(1906–1994)
KOVÁCS Tamás • *grafikusművész*
(1942–1999)
KÖRÖSÉNYI Tamás • *szobrászművész*
(1953–2010)
LAKATOS István • *író* (1927–2002)
LENGYEL Balázs • *író* (1918–2007)
LOSSONCZY Tamás • *festőművész*
(1904–2009)
LIGETI Erika • *szobrászművész*
(1934–2004)
LUGOSSY Mária • *ötven-, szobrászművész*
(1950–2012)
MÁNDY Iván • *író* (1918–1995)
MÉSZÖLY Miklós • *író* (1921–2001)
NEMES NAGY Ágnes • *író, költő,*
(1922–1991)
ORBÁN Ottó • *író* (1936–2002)
PAUER Gyula • *képzőművész,*
látványtervező (1941–2012)
PÁSZTOR Gábor • *grafikusművész*
(1933–2012)
PETROVICS Emil • *zeneszerző*
(1930–2011)
POLGÁR Rózsa • *kárpitművész*
(1936–2014)
SCHÉNER Mihály • *festőművész*
(1923–2009)
SEREGI László • *koreográfus, táncművész*
(1929–2012)
SOLTI Gizella • *gobelinművész*
(1931–2015)

SOMLYÓ György • *költő* (1920–2006)
SZABÓ Magda • *író* (1917–2007)
SZÉKELY Magda • *költő* (1936–2007)
SZENES ZSUSZA • *textilművész*
(1931–2001)
SZÖLLŐSY András • *zeneszerző*
(1921–2007)
SZŐTS István • *filmrendező* (1912–1998)
TAKÁTS Gyula • *író* (1911–2008)
VAS István • *író* (1910–1991)
VERESS Pál • *festőművész* (1920–1999)
VIGH Tamás • *szobrászművész*
(1926–2010)
VIRÁG Csaba • *építész* (1933–2015)

Elhunyt tiszteleti tagok

ALBINI, Umberto • *műfordító*
[Olaszország] (1923–2011)
BÁNYAI János • *író* [Vajdaság, Szerbia]
(1939–2016)
CSERNUS Tibor • *festőművész*
[Franciaország] (1927–2007)
GUILLEVIC, Eugène • *költő*
[Franciaország] (1907–1997)
HATÁR Győző • *író* [Anglia]
(1914–2006)
HERVÉ, Lucien (Elkán László) • *fotó-
művész* [Franciaország] (1910–2007)
HRADIL, Jože • *szótárszerkesztő, szer-
kesztő, író* [Szlovénia] (1934–2015)
HUGHES, Ted • *költő* [Anglia]
(1930–1998)
LIGETI György • *zeneszerző* [Ausztria]
(1923–2006)
WAGNER, Wolfgang • *rendező*
[Németország] (1919–2010)

Elöljáróban

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiát Kosáry Domokos javaslatára, hosszas és gyakran viszontagságos előkészítő munka után 1992-ben a Magyar Tudományos Akadémia hozta létre. Így kívánta rehabilitálni azokat a művészeket, akiket 1949-ben kizártak az MTA tagjai közül. De a jóvátételen túl, bármennyire nemes és méltányos gondolat, volt az alapításnak egy mélyebb oka is. Kosáry az MTA elnökeként helyre kívánta állítani az intézményes akadémiai kapcsolatot az alkotó emberi szellem két hatalmas területe, a művészet és a tudomány között.

A Magyar Tudományos Akadémiának megalakulásától kezdve írók és más művészek is tagjai voltak, sőt, az első években az akadémiai eszmének ők voltak a legfőbb letéteményesei. Ha az évtizedek során, az Akadémia feladatainak változásával egyre kevesebben is, de Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Arany János nagy korszaka után olyan kiemelkedő alkotók képviselték a művészetet, mint Babits Mihály, Illyés Gyula, Bartók Béla, Kodály Zoltán. A Széchenyi Akadémia alapító tagjai, Nemes Nagy Ágnes, Mándy Iván, Szabó Magda, Vas István és mások nemcsak méltó folytatói, hanem természetes szellemi örökösei voltak a korábbi tagoknak. Úgy gondoljuk, az alapító tagok a szellemi folytonosságot képviselik.

Az eredeti formában azonban már nem lehetett közös szervezeti keretet találni, a tudomány és művészet világa eltérő, bár sok ponton érintkező feladata miatt ez nem is lett volna szerencsés. A Széchenyi Akadémia ezért az MTA jogilag önálló, társult intézményeként jött létre. Önálló alapszabállyal, pontosan megszabott tevékenységi körrel, szigorú felvételi rendszerrel. Az önállóság lehetővé tette, hogy a magyar művészeti élet minden ága helyet kapjon: az irodalom, a zene, a képző- és iparművészetek, a film- és színházművészet, majd az építőművészet is.

A létszám, mint minden akadémián, kötött: a Széchenyi Akadémiának kezdetben egyszerre negyvennyolc, 2014-től hatvan olyan tagja lehet, aki nem töltötte be a hetvenedik évét. Hogy kit vesz fel soraiba, abban kizárólag szakmai szempontok döntenek, semmi egyéb.

A Széchenyi Akadémia léte és működése ugyanis alapítójának szándéka szerint azt a gondolatot testesíti meg, hogy a művész szellemi szabadsága és a művészi alkotómunka függetlensége sérthetetlen érték. Éppen ezért otthont ad annak a termékeny sokféleségnek, amely a magyar művészet minőségének és gyarapodásának legfőbb záloga.

A Széchenyi Akadémia az elmúlt huszonöt évben több mint háromszáz nyilvános székfoglalót, előadást, koncertet, kiállítást, filmvetítést, konferenciát és egyéb művészeti eseményt rendezett. Jubileumi kötetünk számot ad alapításunk körülményeiről, történetünkről, működésünkről, és bemutatjuk tagjainkat.

A Széchenyi Akadémia két és fél évtizedes fennállása óta töretlenül a hazai művelődés ügyét szolgálja. Az olvasó majd megítéli, hogyan.

Makk Károly
elnök

Ferencz Győző
ügyvezető elnök

Bevezető emlékeztetés a művészeti akadémiák történeti helyére

MAROSI ERNŐ

Távollétemben választottak meg a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává 1993-ban, amikor éppen a berlini *Wissenschaftskolleg*-ban tartózkodtam. Az a közgyűlés döntő volt az új akadémiai törvény megalkotásának szempontjából, így a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia megalakulásának vitáiból, izgalmaiból kimaradtam. Mint már az MTA Művészettörténeti Intézet igazgatója, a Művészettörténeti Bizottság tagja stb. főbb vonásaiban viszonylag jól értesültem a róla folyó vitákról, de a részletekről, a háttérben zajló eseményekről kevésbé. Majd csak a törvénytervezetre s az 1994. évi XL. számú törvényre nyílt közelebbi betekintésem – annyi, amennyi bármely újságolvasónak vagy a legtöbb akadémiai tagnak is. Hogy ez milyen kevés az objektív véleményalkotáshoz, arról először 1996-ban győződtem meg, amikor kezembe került Kónya Sándor *A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia első évei* című, világos okfejtésű és gazdagon adatolt munkája, másodszer pedig most, amikor e munka folytatását, az ennek a kötetnek az élén álló történeti áttekintést elolvastam.

Megvallom: tájékozatlanságomban meghökkentőnek, sőt már-már komikusnak gondoltam – persze elismerve, hogy az MTA Széptudományi alosztályának tagjait ért sztálinista igazságtalanságot csak jóvátenni, csak kárpótolni lehetett –, hogy kortársaim között, a 20. század utolsó évtizedében (írhatnám a III. évezred második évtizedét is) akadnak még olyanok, akik készek öltre menni, a *catch as can* „szabályait” követő, furfangos állóharcba bocsátkozni azért, hogy síremlékükre rávésethessék az „akadémikus” jelzőt. Persze engem még – jóllehet formálisan, leckekönyv szerint csak egyetlen évig – az a Fülep Lajos vezetett be a művészettörténetbe, akinek az akadémizmusról mint 19. századi (és még a 20. században is meglehetősen virulens) művészeti jelenségről és stílusirányzatról a legszalunképesebb jelzős szerkezete

a „bagóhitű, eunuch akadémizmus” volt. Fülep az Ady-generáció műkritikus tagjaként (1906-os kritikájában Ady *Új versek* kötetéről: „Ma köszöntöm a holnap hőseit” – s még ugyanabban az évben többek között Cézanne művészetét felfedező tudósításaival Párizsból) folytatott kérlelhetetlen harcot a nemzetközi akadémikus képzőművészet és annak magyar ága ellen. Ostorozta az Országos Képzőművészeti Társulatot s az annak fórumaként működő Műcsarnokot – aminek fényében különös megvilágítást kap, hogy a mai Magyar Művészeti Akadémia (MMA) éppen e hagyomány folytatásaként igényelt fórumot, amelyben „nemzeti salonokat” kíván rendezni. (A dolog pikantériája az, hogy az eredeti Nemzeti Szalon, amelynek a Vágó-fivérek által 1907-ben épített Erzsébet téri épületét 1960-ban lebontották, a század első évtizedében a modern törekvések központjává vált.)

Fülep nem ismert könyörületet: amikor az általa lelkesen támogatott nagybányai művészetben felismerte az akadémizmus hajlamát, azonnal lecsapott rá (*Modern akadémia*, 1906): „... Miben láthatja az ember biztosítékát annak, hogy a társadalom, legalább a számba jövő része, ugyanolyan különbséget tudjon tenni jelenben és jövőben *modern akadémia* és *modern művészet* közt, mint ma tesz *modern művészet* és régi *akadémia* közt?”¹ Ezt a gondolatot folytatja a fiatal Lukács György 1910-ben tett bejelentése: „Az utak elváltak”.² A radikális elhatárolás a hangulatok művészete és „a dolgok lényegét” kifejezni akaró képek között méltán érvényesül máig a Nyolcakkal kezdődő magyar modernizmus jelszavaként. Ma, kevesebb irányzatos hévvel és több történeti belátással hajlamosabbak vagyunk megkülönböztetni a historizmus stílusjelenségeit a művészek akadémiai pozíciójától, az intézményesülésnek ezt a társadalmi igényét azonban immár biztosan a művészetén kívüli hatalmi pozíciókeresésnek tarthatjuk.

A művészeti akadémia azonban – függetlenül attól, hogy stíluskérdésként lényegében 1910 óta túlhaladott, *nota bene*, csakis mint a nemzeti művészet 19. századi történetének fontos történeti kérdése – változatlanul figyelemre méltó. Kérdésé és a nyelvújítással, a Magyar Tudós Társaság életre hívásával, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Nemzeti Színház megalapításával együtt és egy időben programponttá a 18. század végén és a 19. század elején, a nemzeti ébredés korszakában vált – nagyrészt ugyanazoknak a személyiségeknek a gondolatvilágában, Míg a többi itt felsorolt programpont a reformkorban nagyrészt megvalósult, a művészeti akadémiaié nem; megoldására csak később, már a 19. század utolsó harmadában és nagyon felemás módon került sor. Ennek legfontosabb oka a művészeti akadémiaiáknak

1 Fülep Lajos: *A művészet forradalmától a nagyforradalomig. Cikk, tanulmányok*. Szerk.: Tímár Árpád, Bp., 1974, I., 134. o.

2 Lukács György: *Ifjúkori művek (1902-1918)*. Szerk.: Tímár Árpád, Bp., 1977, 280–186, itt: 281. o.

a 19. században bekövetkezett alapvető aktualitásvesztésében, funkció- és jellegváltásában, majd hanyatlásában keresendő.

Itt csak a lehető legrövidebben lehet felidézni az újkori művészettörténet e fontos intézményének történetét, amellyel szükségképpen könyvtárnyi terjedelmű művészettörténeti irodalom foglalkozik. Az akadémia a reneszánsz szülötte, és eredménye annak az emancipációs küzdelemnek, amelyet a középkori mesterember/kézműves sorból az értelmiség státuszába törekvő koraújkori művész (a *művészet* új keletű fogalmának letéteményese és megtestesítője) folytatott. Alapgondolata az, hogy a horatiusi *ut pictura poesis* értelmében a festészet is elsősorban szellemi tevékenység – s vele együtt mindazok a művészetek (tehát a festészet, szobrászat és az építészet), amelyek a rajzon, a művészi ideák első megfogalmazásának eszközén és hordozóján alapulnak. Ezért e művészetek gyűjtőneve kezdetben az olasz *arti del disegno*, majd közös törekvésük, az ideális szép megvalósítása alapján – már franciául *beaux-arts* lett. Az ideális szépség, mint egyetlen norma, elleni tiltakozásnak felel meg a Goethe által már 1772-ben javasolt *bildende Kunst*. (Az elnevezések nyelve egyben jelzi a gondolkodási folyamat mindenkor kulturális súlypontjait is. Mindenesetre feltűnő, hogy magyarul a 19. században az akkoriban már nagyon konzervatív ízü „szépművészet” honosodott meg, még az 1906-ban megnyitott budapesti múzeum elnevezésében is.)

A művészeti akadémiák egyik alapvető gondolata a művészeti ágak egysége („*ars una*”) volt. (A „nagyobbaké”: *arti maggiori*, *grands arts*, a „kisebbek”: *arti minori*, a 19. századi iparművészeti mozgalmakban vívják meg emancipációs küzdelmeiket.) Ebben az értelemben hamarosan megtiltják a 16–17. századi akadémiaán belül annak vitatását, melyik művészet a nemesebb és ideálisabb (*paragone*), viszont pártolják a szép ideájának eredetéről (leegyszerűsítve: platóni vagy arisztotelészi felfogásáról, leginkább az isteni vagy tapasztalati eredetük közötti kompromisszum lehetőségéről) szóló diszkussziót. Az első reneszánsz akadémiák színhelyei részben művészek műtermei, mint a gyakorlati tanítás és egyben az elméleti gondolkodás műhelyei, másrészt azok a humanista körök, amelyeket az antikvitas maradványainak (az ókori Róma maradványainak védelme és rekonstrukciója, Vitruvius tíz könyvének összegegyeztetése a fennmaradt emlékekkel) értékelése érdekelt, s ebben a munkában igényelték művészek segítségét is. A humanisták és a művészek közötti dialógus hamarosan pártfogást igényelt, amit 1563-tól a Michelangelo tanítását támogató, majd az ő kultuszát kezdeményező firenzei akadémia a nagyhercegként abszolutisztikus hatalomra emelkedő Mediciektől kapott meg. Az 1593-ban alapított római *Accademia di San Luca*, amely a 17. században vált a mérsékelt (a manierista önkénytől és a caravaggieszk naturalizmustól egyaránt elhatárolódó) ideatan mérvadónak elismert fórumává, a pápai hatalomnak köszönhetette tekintélyét. Az akadémikus

művészet fejedelmi pártfogása (Minerva védelmében, az irigy ellenségeit elpusztító Herkules közreműködésével) az akadémiai allegóriák kötelező témaköre is lett.³ A római mintára, a szépség ideálját a klasszikus antikvitás közvetítésével megvalósíthatónak hirdető akadémiát Franciaországban alapítják meg Richelieu bíboros támogatásával 1648-ban. Feladata a kialakuló abszolutizmus reprezentációja lett, s ennek érdekében munkájában dominál az oktatás (és annak szolgálatában az élő modell utáni rajzolás privilégiuma), amelynek fontos eszköze a római ösztöndíjak rendszere. (Vö. még a magyar római iskola 20. századi kísérletét!) A Nicolas Poussin mintájára Rómába küldött legkiválóbb ifjak feladata az, hogy a helyszínen készített másolatokkal ne csak felkészüljenek otthoni feladataikra, hanem támogassák a hazai művészképzést is. Ezzel – a colbert-i merkantilista gazdaságpolitika szellemében – egyben az itáliai luxuscikkimport hazai munkával való kiváltását is elősegíthették. A XIV. Lajos-kori királyi szépművészeti akadémia vált a művészeti viták, így az egyoldalú klasszicizmussal szemben a Rubens példájára hivatkozó festőiség, az ókor példájával szemben a „modernség” létjogosultságát hirdető irányzat elfogadásának színhelyévé. Ezek a viták, amelyek már a 18. századi felvilágosodás idején hangoztatták, hogy az akadémia nem az egyetlen letéteményese a művészi alkotásnak, alapozták meg azt az érvrendszert, amely a 19. században a romantikusok, a realisták és az impresszionisták vehemens akadémiaellenes fellépéséhez vezetett. (Külön szalonjaikban majd büszkén hirdetik alternatív, *refusé* minvoltukat.) A 17–18. században a francia abszolutizmus művészetpolitikájának mintaképe Európa minden abszolutisztikus berendezkedésű államában hatott. Magyarországot legközvetlenebbül a 18. századi bécsi akadémia példája érintette – nem utolsó sorban az ott képzett nagy mesterek magyarországi működése nyomán.⁴

Éppen Maulbertschnek, Vinzenz Fischernek, kortársaiknak és utódaiknak, az alkalmilag itt dolgozóknak és a letelepedett mestereknek magyarországi működése ébresztette fel azt az igényt, hogy a magyar nemzeti szempontokat itthon tanult, a magyar történelemben jártas, a nemzeti diskurzus szellemében felnevelt művészekre bizzák. Így fogalmazódott meg a magyar képzőművészeti akadémia létrehozásának gondolata, karöltve a képzőművészetben való tájékozódást elősegítő hazai gyűjtemények létesítésével. Kazinczy Ferenc a klasszicizmus egyetemes akadémiai ideáljának meghonosítását szorgalmazza (Széchenyihez írott verses episztolájában, az ő példájára hivatkozva: „Nagy leczke nékem, mert a Nyelvpöczér / Rég olta zaklat engem is, kit a / Külföld’ szerelme vétkes útra szédít. / Én a magyart németté

3 Ezek feldolgozása Pigler Andor: A pártfogolt művészet. Ikonográfiai adatok a képzőművészeti akadémiák történetéhez, *Művészettörténeti Értesítő* II., 1954, 3–19. o.

4 Vö. mint máig érvényes rövid összefoglalást Rabinovszky, Máriusz: Die Kunstakademien und die Gesellschaft ihrer Zeit, *Acta Historiae Artium* I., 1953, 3–14. o.

tenni igyekszem, / És francziává, Rómaivá, göröggé.”⁵), és számba veszi a hazában fellelhető műalkotásokat, példájának követésére biztatva másokat hogy „ami szépet a hazában ismérnek, hasonló jelentésben hozzák a publikum tudásába”⁶). Egy évtizeddel Kazinczy halála után koncepciója véglegesen a múlté: a nemzeti klasszicizmusé éppúgy, mint az, hogy a művészeti akadémia intézménye és oktatási rendszere szolgálhatná a haladást. 1841-ben lett a Magyar Tudományos Akadémia tagja (másodikként, a művészettörténet ekkor új tudományának másik képviselője, barátja, Pulszky Ferenc után) Henszlmann Imre, aki ugyanekkor adta közzé *Párhuzam az ó és újkor művészeti nézetek és nevelések közt, különös tekintettel a’ művészeti fejlődésre Magyarországon*⁷ című művét. Annak a tézisének megfelelően, hogy – szemben a bírált „academicusok, romanticusok és materialisták” – (az utóbbiakról ma azt modanánk: naturalisták) irányzataival – „minden művészetek valódi föladata: az elevennek, a’ jellemzetesnek, és a’ célirányosnak anyagához alkalmazott előadása,”⁸ elveti az akadémiai oktatást, a szolgálai utánzást és másolást, bírálja az Olaszországot és Franciaországot preferáló tanulmányutak gyakorlatát. A „régí német művészet kézművességének” nevelési gyakorlatát, a középkori műhelyek fokozatos, a művészi előképek és a természetutánzás harmonikus egységére alapozott képzését ajánlotta, mert ebben „a’ csupa mechanicus fáradságai [nyilván: fáradsággal, M.E.] és türedelemmel akárkinek elérhető ügyesség nem olly fontosnak tekintetvén, mint mai korunkban a’ tanuló kedve sem veszett el, és szelleme nem rontatott el annyira holt munkálkodás által, mint nálunk történni szokott; ’s más oldalról neki több ideje maradott fen egész figyelmét a’ lényegesre fordítani.”⁹ Henszlmann ugyan aligha ajánlott reális, megvalósítható megoldást, hosszú művészetfilozófiai és gyakorlati fejtegetése azonban világosan mutatja, hogy az akadémiák normáit és gyakorlatát a hamarosan (többek között éppen az ő igenlő kritikájától támogatva) Petőfivel, Eötvössel, Arannyal fellépő népies–nemzeti irány eleve elvetette.

Más kérdés, hogy a kiegyezés utáni kormányzat igényelte reprezentációja számára a Henszlmann által is helyeselt nemzeti historizmust. Annak pártolásában nagy szerepet játszottak a még Eötvös vallás- és közoktatásügyi miniszterse idején kiírt történelmi témájú képpályázatok, amelyeket 1873-tól a közvetlen

5 Kazinczy Ferenc *Összes költeményei*. S.a.r. Gergye László, Bp., 1998 (Régi Magyar Költők Tára, XVIII. század, 2), Bp., 1998, 191. o.

6 Festés, faragás nálunk [1812], Kazinczy Ferenc *Művei*. Kiad. Szauder Mária, (Magyar Remekírók), Bp., 1979, 850. o.

7 Pesten 1841, újabb facsimile kiadása Henszlmann Imre: *Válogatott képzőművészeti írások*. Szerk.: Tímár Árpád, MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, Bp., 1990, 7–146. o.

8 I.h. 5 [17].

9 Uo. 51 [63].

állami megrendelések gyakorlata váltott fel.¹⁰ A művészetoktatás feladatára – Keleti Gusztáv, Eötvös bizalmasa ellenére, aki eredetileg a művészeti akadémia alapítását javasolta, e célt szolgáló európai körútja után azonban változtatott véleményén – 1871-ben a Mintarajztanodát hozták létre. Az akadémiai szintű művészképzésre mesteriskolákat alapítottak, legkorábban Benczúr Gyuláét 1880-ban, majd 1897-ben Lotz Károlyét és Strobl Alajosét. Így alakult ki az – e néven 1908-tól szereplő – Képzőművészeti Főiskola szervezete,¹¹ az az intézményes keret, amely (és különösen az általa képviselt szellemiség) Fülep heves kritikájának hazai tárgyát alkotta.

A Magyar Tudományos Akadémia alapításakor tehát sem intézményes előzmény, sem reális elképzelés nem létezett Magyarországon a művészeti akadémia kérdésének megoldására. Olyan szervezet, amely a különböző tudományokat és művészeteket képviselő autonóm akadémiákat (*Académie française, Académie des inscriptions et belles-lettres, Académie des sciences, Académie des beaux-arts, Académie des sciences morales et politiques*, a legutóbbi kivételével mind 17. századi előzmények nyomán) egyesítette volna, mint a Konvent 1795. október 25-i és az I. Direktórium 1796. április 4-i törvénye alapján létrehozott francia állami intézmény, az Institut de France, szó sem lehetett.

A Magyar Tudományos Akadémia nem lett a Közép-Európában elterjedt tudományos és művészeti akadémiák egyike sem. *A' Magyar Tudós Társaság alaprajza* (1831) így fogalmaz: „A magyar tudós Társaságnak egyedül csak az van téve céljává, hogy munkálódása által hazánkban a' tudományok és szép művészségek honni nyelven műveltessenek, 's viszont ezek által a' nyelv maga, csinosulást, fennséget és bővülést nyerjen; ekképen pedig a' nemzeti elme és lélekerő szép és hasznos tudományok által időről időre kifejtve, saját fényében és méltóságában örök időkig fennálljon.”¹² Ez sokkal kevésbé a tudományok művelésének, mint inkább – megfelelően az alapítás idejében folyó legfontosabb kulturális vitának, a nyelvújítás szabta feladatnak – a nyelv művelésének feladatvállalása, összhangban az alapítás nemzeti motivációjával. Még kategorikusabb az 1831-es alapszabály („A magyar tudós Társaság rendszabásai) szövege: „I. A' Társaság' iránya és foglalatosságai 1. A' magyar tudós Társaság a' tudományok és szép művészségek minden nemeiben a' nemzeti nyelv kiműveltetésén igyekszik egyedül. 2. A' hazai nyelvet egész gondal csinosabbá és gazdagabbá fogja tenni. 3. Azt mind eredeti munkák' dolgozása,

10 *Aranyérmek, ezüstkoszorúk. Művészkultusz és műpártolás Magyarországon a 19. században*, kiállítási katalógus, szerk. Sinkó Katalin, Magyar Nemzeti Galéria, Bp., 1995, 313–333. o.

11 Szőke Annamária (összeállította): *A Mintarajziskolától a Képzőművészeti Főiskoláig. Az iskola története 1871 és 1921 között, A Mintarajziskolától a Képzőművészeti Főiskoláig*. Szerk.: Blaskóné Majkó Katalin, Szőke Annamária, Bp., 2002, 319–332. o.

12 Kónya Sándor, „... magyar akadémia állíttassék fel ...” Akadémiai törvények, alapszabályok, ügyrendek 1897–1990, Bp., 1994, 63. o.

mind régi és új remek írások' magyarra tétele által gyarapítja." stb és még, hogy ne feledjük: 11. „A' társak óni fogják magukat a' vallást, az Ország polgári állapotját és polgári kormányát illető, vagy akármely más politikai tárgyak' vitátsaitól.”¹³ – Célmeghatározásként „a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése” először az 1936-os alapszabályokban (I. 1.§.) tűnik fel.¹⁴ A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény módosításáról szóló 2009. évi XX. törvény a preambulumban utal az előzményre: „A Magyar Tudományos Akadémiát a nemzet a magyar nyelv ápolására, a tudomány szolgálatára hozta létre.”¹⁵ Az Akadémia közfeladatairól szóló fejezet élén pedig ez áll: 3.§. (1) a) támogatja a tudományok művelését és a tudományos kutatások végzését, támogatja a tudományos könyv- és folyóirat-kiadást.”¹⁶ Arra, hogy hogyan értendő az első korszakban a tudományok és szépművészetek magyar nyelvű művelése, rávilágít Pulszky Ferenc emlékezése a tudományos munkában való idegennyelv-használatról és a nyilvános fellépésben a magyarnyelvűségről: „Szándékom volt [1843-ban] Fejérváry Gyűjteményéhez megírni a *catalogue raisonné*t, természetesen németül, mert ezen időben Henszlmann barátomon kívül nem volt nálunk ember, ki a classikai régészettel foglalkozott volna.”¹⁷ Ez az intézmény fogadta be tagként az írókat és a művészeket is, akik nem művészi teljesítményeikkel, hanem értekezéseikkel (a székfoglaló előadás elkészítése okozott is épp elég gondot az elméletben kevésbé jártas, a vizuális kifejezőmóddhoz szokott művészeknek!) foglalhatták el helyüket. Ez az 1831-es rendszabás szerint nehezen képzelhető el az ott felsorolt hat osztály keretében („1. Nyelvtudomány, 2. Philosophia, 3. Történetírás, 4. Mathesis, 5. Törvény- és 6. Természettudomány”¹⁸). Nyilván ebből a felismerésből kiindulva jelenik meg A magyar Tudós Társaság 1845-ös utasító határozataiban az I. Nyelvtudományi osztály kettős tagolása: A) Nyelv és irodalom, a tulajdonképpeni nyelvészetén kívül: „Irodalomtörténet; könyvészet általán [értsd: általában] 's különösen a' hazai és nemzeti, régi magyar jeles írók' jó kiadásai. A' nevezetesebb magyar munkák' bírálata nyelv' tekintetében. Régi és új nemzetek' remekíróinak fordítása. „B) Széptudományok: Általános és különös szépműtan, hangzó, képző és mímező művészetek' elmélete. Műtörténet, műbírálat. Szóló művészetek: szépprosa, különösen szónoklat. Költészet.”¹⁹

13 Uo. 73–74.

14 Uo. 245.

15 *A Magyar Tudományos Akadémia almanachja 2012*. Szerk. Bertók Krisztina, Bp., 2012, II., 372. o.

16 Uo. 374. o.

17 Pulszky Ferenc: *Életem és korom*, Bp., 1884, I., 225. o.

18 II.17. Kónya i.m., 1994, 75. o.

19 Uo. 89. o.

Az 1946-os alapszabályokban az addigra kialakult hármas tagolás helyébe négy osztály (I. nyelv- és széptudományi, II. bölcséleti, társadalmi és történeti tudományok, III. matematikai, fizikai, kémiai és műszaki tudományok, IV. biológiai és orvosi tudományok) lép, a humán- és a természettudományok közötti kompromisszum jeleként (amely, ha meg nem köttetik, kiindulópontja lehetett volna az *Institut de France*-hoz hasonlítható, a tudományágak szuverenitását tiszteletben tartó akadémiasaládnak).²⁰ A hagyomány végleg az 1949. évi XXVII. törvénnyel és az MTA ugyanakkor szerkesztett alapszabályaival tört meg. Ezek a haladó szellemet és a népköztársasági tervek szolgálatát hangsúlyozzák, s a hat osztályban (I. nyelv- és irodalomtudományok, II. társadalmi–történeti tudományok, III. matematikai és természettudományok, IV. biológia és agrártudományok, V. orvosi tudományok, VI. műszaki tudományok) a természettudományoknak biztosítanak nagyobb súlyt.²¹ Ekkor tűnt el a széptudományok alosztálya (és tagsága) az Akadémia szervezetéből. Az akkorra már tizenegyre nőtt számú osztályok felsorolásához járult az MTA 1994-es alapszabályában az e kötetben olvasható viták eredményeként, 81.§.-ként a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia mint „az Akadémiával társult, külön alapszabállyal rendelkező szervezet” említése.²² Ezt a definíciót használja az MTA 2011-es alapszabályának 62.§.-a is.²³

A Széchenyi Akadémia létezése nemcsak kárpótlás és elégtétel, hanem nagyon jelentős a jelenkor művészeti problematikájának képviselője szempontjából is. Gondolkodó, elméleti tevékenységet is folytató, tevékenységükre reflektáló alkotóművészei között vannak a jelenkor művészetéhez és annak értelmezéséhez szorosan kötődő teoretikusok is. Az Akadémia Doktori Tanácsának elvei tudvalevőleg inkább a régi korszakok kutatóinak kedveznek, s egyáltalán nem a kortárs művészet értelmezőinek, akik a cím megszerzésének feltételeit gyakran nem teljesíthetik – már csak azért sem, mert munkásságukat rendszerint a tudományos közlés kritériumainak meg nem felelő sajtótermékekben, folyóiratokban fejtik ki. A Széchenyi Akadémia keretében kifejtett tevékenységük így enyhít azon a fájó szakadáson, amely ma a régi és a mai kultúrát elválasztja. A művészettörténetben Hans Belting ebben az értelemben szólott már 1983-ban „első” és „második művészettörténetről”.²⁴

Az ezt megelőző 61.§. a Magyar Tudományos Akadémia Művészeti Gyűjteményéről szól, ugyancsak az 1974. évi alapszabály nyomán, amely elsőként rendelkezett az Akadémia tulajdonában lévő tárgyi, képző- és iparművészeti emlékekkel

20 Uo. 302. o.

21 Uo. 311. o.

22 Kónya, i. m. 1996, 100. o.

23 Almanach, i. m. 2012, 431. o.

24 Belting, Hans: *A művészettörténet vége. Az első kiadás újragondolt változata – tíz év után* [1993], Bp., 2006.

kapcsolatos, a kulturális örökségvédelemre vonatkozó feladatok ellátásáról. A gyűjtemények helyzetének és a széptudományi alosztály kérdésének rendezésére irányuló szándék egybeesése nem véletlen: mindkettő ugyanannak az 1949-ben bekövetkezett önkénynek a jóvátételére irányult. Az Akadémiának eredetileg nem volt műgyűjteménye, csak tagjainak portréit őrizte – külön ügyrendi pontok szerint, amelyek az elhunytak arcképeinek az üléstermekben való közszemlére tételét szabályozták. Ezek a portrék Széchenyi István példáját követve, többnyire befogadott magán-, családi vagy társas (ilyen adományok szervezésében tűnt ki Bártfay László) adományok, később az Akadémia által is megrendelt műalkotások voltak. Az Akadémiának tehát műgyűjteménye nem volt, többek között azért sem, mert egészen az 1860-as évekig, palotájának felépítéséig, állandó székháza sem volt. A székház 1861-es tervpályázata során azonban Henszlmann Imre már számolt a képzőművészet erőteljes jelenlétével a maga vesztés, de a későbbiekben építési programnak tekintett pályatervében.²⁵ A képzőművészet az Esterházy hercegi képtárnak a bécsi-mariahilfi palotából (ahol a magyarok régóta nemzeti kincsként tartották számon és látogatták) – Esterházy Pál jóvoltából – Pestre hozott anyagával jelent meg az Akadémián. Henszlmann ezzel számolt, éppúgy, ahogyan a palota mögötti bérházat is a magyar művészeti akadémia elhelyezésére szánta. Az Esterházy-képtár és a művészeti akadémia együtt páratlan jelentőségű intézmény lehetett volna.²⁶ Azért, hogy a képtárat el tudják helyezni a palota II. és III. emeletén, a középrizalitot egy szinttel megmagasítva építette meg, a pályázat eredményének mellőzésével, a berlini August Stülert megbízó Dessewffy Emil elnök. 1865-ben itt nyithatták meg az Esterházy-képtár kiállítását. Pál herceg 1866-ban váratlanul bekövetkezett halála után a magyar kormány szerezte meg a gyűjteményt. Az Országgyűlés 1871-ben törvénybe iktatta az Országos Képtár megalapítását, s az Esterházy-képtár, kiegészítve a Nemzeti Múzeumban őrzött klasszikus külföldi művekkel és Ipolyi Arnold adományával, 1905-ig itt volt látható, majd elszállították az éppen felépült Szépművészeti Múzeumba. 1907-ben a Magyar Történelmi Képcsarnok műalkotásainak nagy kiállítása került a helyére, s ott is maradt 1939-ig, amikor az eredetileg a Szépművészeti Múzeumhoz tartozó gyűjteményt a Magyar Nemzeti Múzeum vette át.²⁷

25 Kemény Mária: A Magyar Tudományos Akadémia Palotájának 1861-es építési tervpályázata, *A Magyar Tudományos Akadémia palotájának pályázati tervei*, 1861, katalógus. Szerk.: Szabó Júlia, Bp., 1996, 8–11. o. és Henszlmann Imre, Gerster Károly, Frey Lajos pályázati tervei: kat. 1–21. sz., 30–32. o., különösen: metszetrajz: kat. 7. sz.

26 Szabó Júlia: A Magyar Tudományos Akadémia és a XIX. századi képzőművészet, *A Magyar Tudományos Akadémia és a művészetek a XIX. században*, kiállítási katalógus. Szerk. Szabó Júlia, Majoros Valéria, Magyar Nemzeti Galéria, Bp., 1992, 15. o.

27 *Épített örökség a magyar tudomány szolgálatában*. Szerk. Papp Gábor György, Bp., 2010, 15–21. o. (Papp Gábor György); 63–64. o. (Kemény Mária).

Az Akadémia székházában súlyos háborús károkat szenvedett, múzeumi célokra 1949 után többé nem használt, raktárrá degradált III. emeleti képtár teremsorát az 1980-as évek második felében és az 1990-es években eredeti kifestésének rekonstrukciójával helyreállították,²⁸ és itt állították ki – első ízben múzeumként – az Akadémia gyűjteményében fellelhető képzőművészeti alkotásokat. Maga a gyűjtemény is rekonstrukcióra szorult letétek útján, mert 1949-ben az Akadémia akkori vezetése a régebbi képzőművészeti alkotások közül többet átengedett országos múzeumoknak: a Szépművészeti Múzeumnak (ahonnan e művek egy része utóbb a Magyar Nemzeti Galériába került) és a Magyar Történeti Képcsarnoknak. A rekonstrukciót támogató Kosáry Domokost, akinek elnöksége idején, 1992-ben kiállították a gyűjteményt a Magyar Nemzeti Galériában, majd 1994-ben megnyitották az Akadémia székházának III. emeletén, bizonyára külföldi akadémiák hasonló kollekcióinak, s a Történeti Képcsarnok által is képviselt nemzeti portrégalériáknak emlékei is inspirálhatták. A 19. század művészetének egyik legjelentősebb, a korszak legfontosabb intézményét reprezentáló gyűjteménye jött így létre, amelynek művelődéstörténeti értéke talán meg is haladja művészettörténeti jelentőségét. Megállapítható, hogy a túlnyomórészt 19. századi műegyüttes; benne a kis számú 20. századi mű is rendkívül konzervatív, az akadéemizmus művészetéhez húzó ízlést képvisel.

Az Akadémia tagsága nyilvánvalóan nem vett tudomást arról, hogy „az utak elváltak” 1910-ben; a művészettörténeti folytonosság itt megszakadt. Ezen – már a művészeti gyűjtemény fennállása idején – csak két kisebb gyűjteményegyüttes enyhített. Az egyik Füst Milán hagyatékából került a Magyar Tudományos Akadémiára a Füst Milán Fordítói Alapítvány letéteként. A nagy írónak a Nyolcak festészetéhez s a modern képzőművészethez fűződő szellemi kapcsolatát és azon akaratát reprezentálta, hogy a konzervatív gyűjteménybe bejuttassa a modernséget.²⁹ A – mára szintén történeti – kollekcióba került képek, köztük Berény Róbert, Tihanyi Lajos, Gulácsy Lajos főművei tíz évig alkottak eleven kontrasztot és egyben harmóniát a 19. század hagyatékával.³⁰ Félő, hogy a lejárt letéti szerződés megújításának megtagadása következtében most megkezdődik szétszóródásuk folyamata. A másik együttest, amely nem része az Akadémia Művészeti Gyűjteményének,

28 *Épített örökség*, i.m. 2010, 70–73. o. (Dávid Ferenc).

29 Bodnár György: „Úram, ha ezt a képet megvehetném!” Bevezetés a Válogatás Füst Milán Gyűjteményéből című kiállításához, *Ars Hungarica* 29, 2001/2, 423–428. o.

30 *A Magyar Tudományos Akadémia képzőművészeti kincsei*, szerk. Papp Gábor György, András Edit, Bp., 2004, 74–75 (Majoros V. V. – Barki G.), kat. 23. sz., 119–121. o.; kat. 24. sz., 121–122. o.; kat. 155. sz., 274. o.; kat. 163. sz., 282–286. o.; kat. 164. sz., 286–287. o.; kat. 167–170. sz., 289–290. o.; kat. 173. sz., 293–294. o.; kat. 177–178. sz., 297–301. o.

azok a jelenkori művek alkotják, amelyeket a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia képzőművész tagjai ajándékoztak a Széchenyi Akadémiának.³¹

Épp ebben a kérdésben, a jelenkor szellemi kultúrájához való viszonyában – mint láttuk, ez is évszázados hagyomány (más nézőpontból: adósság) – Akadémiánk reformra, legalábbis önreflexióra szorul.

31 *A Magyar Tudományos Akadémia képzőművészeti kincsei*, i.m. 2004, 76–77. o. (Kovács Anikó) és kat. 183–186. sz., 306. o.

